שהכל מצויין אצלה בעבירה אלא גזירת הכתוב היא [1]בן ולא בת: **מתני'** מאימתי חייב משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי ר' יוסי אומר מנה בשר ולוג יין אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלים אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים (אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו) אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר [2]זולל וסובא ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר [3]אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו:

גמ' אמר רבי זירא תרטימר זה איני יודע מהו אלא מתוך שכפל ר' יוסי ביין נמצא כופל אף בבשר ונמצא תרטימר חצי מנה אמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה דכתיב [2]זולל וסובא ואמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי איני והא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה אמר רבינא יין חי מזיג ולא מזיג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר מליח ושתה יין מגיתו אין נעשה בן סורר ומורה תנן התם ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו בשר מליח עד כמה אמר רבי חנינא בר כהנא כל זמן שהוא כשלמים ויין מגיתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס והתניא יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו שלשה ימים הכא מאי התם משום שמחה הוא כל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה הכא משום אימשוכי הוא ובכל שהוא לא מימשיך ויין עד מ' יום א"ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' [4]תנו שכר לאובד ויין למרי נפש א"ר יצחק מאי דכתיב [5]אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה"ז ומלבין פניהם לעוה"ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שאחריתו דם רב כהנא רמי כתיב [6]תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש רבא רמי כתיב [7]ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממהו והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא אמר ר' חנינא מאי דכתיב [8]למי אוי למי אבוי למי מדנים למי שיח למי פצעים חנם למי חכלילות עינים (וגו') למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא האי קרא מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה מדריש ומסיפיה לרישיה מדריש דריש עובר גלילאה י"ג ווי"ן א) נאמרו ביין [9]ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלו וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם וגו' וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן רב ושמואל חד אמר סרסו וח"א רבעו מאן דאמר סרסו מתוך שקלקלו ברביעי קללו ברביעי ומאן דאמר רבעו גמר וירא וירא כתיב הכא וירא חם אבי כנען את ערות אביו וכתיב התם [10]וירא אותה שכם בן חמור וגו' בשלמא למ"ד סרסו משום הכי קללו ברביעי אלא למ"ד רבעו מאי שנא רביעי נלטייה בהדיא ב) הא והא הואי ויחל נח איש האדמה ויטע כרם אמר רב חסדא אמר רב עוקבא ואמרי לה מר עוקבא א"ר זכאי א"ל הקב"ה לנח נח לא היה לך ללמד מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין כמאן דאמר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה דתניא ר"מ אומר אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה

שאין

שהכל מצוין אצלה בעבירה. וכשהיא זוללה וסובאה בקטנותה סופה כשלא תמלא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת הבריות לעבירה בשביל אתנן: **מתני' תרטימר.** בגמרא מפרש לה: **יין האיטלקי.** טוב ומעולה הוא וממשיך בתריה אבל בגמרא אמרינא אינו חייב בחצי לוג: **בחבורת מלוה.** בסעודת מלוה אכל לתרטימר זה אפילו גנבו משל אביו וכן אם אכלו במנין שהיו נקבצין לעבר החדש גם שם היו עושים סעודות: **אכל מעשר שני.** וכן כולם אע"פ שגנבו משל אביו פטור וטעמא מפרש בגמרא [ע"ב]: **ואע"פ שאין ראיה לדבר.** דדילמא ממאכל אמרינא נמי קרא ליה זולל ומיהו שלמה אהא אזהרי' דממשיך טפי: **זכר לדבר.** דבבשר מקרי זולל וביין מקרי סובא: **גמ' מתוך שכפל רבי יוסי ביין.** דקאמר תנא קמא חצי לוג והוא אמר לוג: **כפל נמי בבשר.** והוי מנה דקאמר שני תרטימ': **יין בזול.** אבל ביוקר לא שכיחי ליה מעות לגנוב כולי האי ולא ממשיך: **זולל.** לשון זול ואסמכתא למילתיה הוא: **מולדה.** שם אביו: **יין חי.** ממשיך מפני שמשובח הוא ולקמיה מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר יין מזיג לא ממשיך: **בשר חי.** כדמפרש לקמן בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למהר אבל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כי האי גוונא לפי שמתון שהוא גנב ועושה בסתר אין לו שהות: **אמר רבינא יין חי.** דקאמר רב הונא מזיג ולא מזיג לאפוקי היכא דנתן בו מים הרבה ולאע"פ שרוב בני אדם שותין כן: **בשר כיבא דאכלי גנבי.** כוויה בגחלים ודכותה בעירובין (דף כט:) וניכבביה וניכול ובזבחים (דף מו:) לאפוקי כבבא דלא: **בשר מליח ויין מגתו.** לא חשיבי ולא ממשיך: **כל זמן שהוא כשלמים.** שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין בלחלוחיתו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את הלב דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלחו: **כל זמן שהוא תוסס.** שהוא נושך בגרון מחמת שהוא מחמיץ: **הכא.** בבן סורר ומורה: **מאי.** עד כמה לא קרינן מליח למיפטר בן סורר ומורה: **ובכל שהוא לא ממשיך.** משעבר לילה אחת מפיג טעמו ולא חשוב: **לשלם שכר לרשעים.** שמתעדנין בו בעולם הזה ומקבלין בו שכר מצוה שעושין בעולם הזה: **לאובד.** היינו רשע שנטרד והולך לו: **למרי נפש.** לאבלים לפכוחי לצערייהו: **אל תרא יין.** כלומר אל תתן עיניך לימשך אחריו: **שאחריתו דם.** סופו יהרג עליו: **כתיב יין ישמח לבב אנוש.** בשי"ן דמשמע לשון שומם שמשממהו ונוטל חכמת לבו: **וקרינן ישמח.** לשון שמחה: **זכה.** כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו מלשתות יותר מדאי משמחו שמפקח את הלב: **פקחין.** עשאוני פקח: **אבוי.** לשון צעקה בלשון ארמי כמו בייא בייא (לעיל דף סד.): **שיחי.** צערי כמו אריד בשיחי (תהלים נה): **למי כל אלה.** למאחרים על היין: **מרישיה לסיפיה.** מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה: **מדריש.** נדרש משמעותיה יפה והכי קאמר למי כל אלה למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך שחוקרין להיכן היין הטוב הממוסך בבשמים כמו מסכה יינה (משלי ט): **ומאן דדריש ליה מסיפיה לרישיה מדריש.** נדרש משמעותו יפה והכי קאמר למי שיש לו אוי ואבוי ושיח דהיינו אבלים ולמי שיש לו מדנים ופצעים חנם דהיינו רשע הנלחם עם הבריות ולמי שיש לו חכלילות עינים מרוב שותנו ושקיעתו להם ראוי להיות מאחרים על היין: **י"ג ווי"ן.** לשון וי וי. ויאמר ארור כנען [בראשית ט] לא חשיב אלא עד וידע דנגמר לו עונשו של יין: **מתוך שקלקלו ברביעי.** שמנעו מלהוליד בן רביעי קללו בן רביעי שלו כוש ומצרים ופוט וכנען [שם י]: **איש האדמה.** אמאי קרי ליה איש האדמה על ידי שהוכיחו הקב"ה היה לו ללמוד מאיש האדמה דהיינו אדם הראשון שהיין קנס עליו מיתה:

שאין

חי מזיג ולא מזיג. כענין זה מפר"ת (ברכות ד' נ.) י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וחד מינייהו חי ומקשינן האמרינן ס)הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ומפר"ת דחי הוא מזיג ולא מזיג:

י"ג ווי"ן. לא קא חשיב ויפת לפי שהוא שם: **קיללו ברביעי.** מה שלא קלל חם עצמו משום דאמר בב"ר ר"י אומר לפי שכתב ויברך אלהים את נח ואת בניו ואין קללה במקום ברכה לפיכך ויאמר ארור כנען:

נה

מסורת הש"ס

א) [בערוך איתא טרטימר], ב) [עי' פירש"י עמוד ב ד"ה אכל מ"ש וכו'], ג) [עי' תוי"ט שכתב דבבא זו אכל טבל וכו' עד שלא נפדו לא גרסי' לה וכן הרמב"ם לא העתיקו ע"ש ודע דגם בסדר המשנה שבירושלמי ליתא], ד) [לקמן עא. ע"ש], ה) תענית כו:, ו) [תענית ל.], ז) צ"ל ותניא. רש"ש, ח) [שם. ע"ז ל:] [תוספ' תרומות פ"ז], ט) עירובין סה., י) יומא עו:, כ) ב"ר שם הוריות יג:, ל) [ברכות סג.], מ) ברכות מ. ע"ש, נ) בפ"א: וידע, ס) [ב"ק דף נו:],

הנהות מהר"ב רנשבורג

א] גמרא דריש עובר גלילאה י"ג ווי"ן. נ"ב ר"ל שהם פעולות וי"ו [המוספת] אחריהם וכמ"ש רש"י לשון וי וכמ"ש מהרש"א כמ"ש יעו"ש ומתילא וי"ו דופניהם וגו' ליתה מן המנין כמו שגם וי"ו דויפת ליתה מן המנין וכמ"ש תוס': ב] שם מ"ש רביעי נלטייה בהדיא. נ"ל דלטייה ותיבת בהדיא מותק מהרש"א ועיין תוס' ודו"ק:

מוסף רש"י

אכל מעשר שני. גנב ממעות מע"ש וקנה בשר ויין ואכל, לאו גנב בשר ויין עצמו אפילו דחולין נמי לא, כדאמר עד שיקח בשר בזול ויאכל ויין בזול וישתה (לקמן ב). **עד שיקח בשר בזול.** אבל אם גנב בשר ויין עצמן לא (לקמן עא.). **שני תבשילין.** בשר ודגים או בשר וביצים שעליו או דג וביצה שעליו כדאמר בפרק ערבי פסחים (קיד: תענית כו:). **יין מגתו.** חדש ומתוק ואינו טוב כיין ישן ומשלשל ומזיק (שם ל.). **עד כמה.** הרי בשר גמור דלא הוי בשר מליח, **כל זמן שהוא כשלמים.** שלא שהה במלחו אלא שני ימים ולילה אחד, כזמן אכילת שלמים, ולהכי נקט שלמים דבזמן אכילת שלמים אשכחן דאקרי בשר דכתיב (עי' ויקרא ז) והבשר מבשר זבח השלמים וגו', טפי לא אשכחן דמקרי בשר, שהטעם נפסל אחרי ב' וג' ימים (תענית ל.). **תוסס.** רותח (שם). **אין בו משום גלוי.** שאין נחש שותהו כי יגרא מרתיחתו (שם ובע"ז ל.). **ולשלם שכר לרשעים.** שעושין ושמחין ומקבלין עולמן בחייהם (ערובין סה.). **לאובד.** רשע (שם). **זכה.** לשתות לפי מדה, **נעשה ראש.** שמפקח לבו בחכמה (יומא עו:). **כתיב ישמח.** בשי"ן לשון שממה, וקרינן ישמח. לשון שמחה (שם). **פקחין.** פקחוני, עשאוני פקח (שם). **מרישיה לסיפיה מדריש כו'.** אם באת לדרשו למקרא זה, יש לך לדרשו יפה בין כתיבתו בין בהיפוך (ברכות סג.).

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"ז מהלכות ממרים הלכה ב סמג לאוין רכ:

י ג מיי' שם הלכה ג:

יא ד ה מיי' שם הל' ג:

יב ו מיי' שם הל' ד:

יג ז מיי' שם הלכה ב:

יד ח מיי' שם הל' ד:

טו ט מיי' פ"ה מהלכות תעניות הל' ז סמג עשין מדרבנן ג טוש"ע א"ח סי' תקנב סעיף א:

טז י כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

יז מ נ מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ח סמג עשין עט טור י"ד סי' קטז:

תורה אור השלם

1. כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם: דברים כא יח
2. ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו זולל וסבא: דברים כא כ
3. אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו: משלי כג כ
4. תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: משלי לא ו
5. אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים: משלי כג לא
6. ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש: בראשית כז כח
7. ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד: תהלים קד טו
8. למי אוי למי אבוי למי מדינים למי שיח למי פצעים חנם למי חכללות עינים: למאחרים על היין לבאים לחקר ממסך: משלי כג כט-ל
9. ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ: ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו: וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן: בראשית ט כ-כד
10. וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה: בראשית לד ב